

TURVAOHJEET

petolinturengastajan kiipeilyyn

Sääksisäätiö 2018

Turvaohjeet petolintu- rengastajan kiipeilyyn

Sääksisäätiö edistää ensisijaisesti sääksen, mutta myös muiden petolintujen suojelu- ja tutkimustyötä sekä tunnetuksi tekemistä. Säätiö jakaa vuosittain apurahoja, joilla tuetaan käytännön suojelu-hankkeita kuten sääksikannan pitkäaikaista seurantaa eri puolilla maata ja tekopesien rakentamista pesinnän turvaamiseksi.

Petolintujen rengastus on koukuttavan innostavaa, mutta petolintujen pesiessä puissa tai kalliojyrkänteillä myös vaarallista toimintaa. Aloittelevien ja jo kokemusta omaavienkin rengastajien on sekä oman että petolintujen turvallisuuden kannalta hyvä oppia tuntemaan ja arvioimaan kiipeilyn vaaratilanteita ja harjoitella turvallista kiipeilytekniikkaa.

JULKAISIJA: Sääksisäätiö – Finnish Osprey Foundation
www.saaksisaatio.fi
www.facebook.com/saaksisaatio

KUVAT: Petri Hirva, Heikki Kainulainen, Juhani Koivu,
Heljä Pylvänäinen, Raimo Uusitalo

Rengastajilla ei ole ollut omaa ohjeistusta ja tämän oppaan tarkoituksena on poistaa tuo puute käyttäen siihen Sääksisäätiön tähän tarkoitukseen lahjoituksena saamia varoja.

Työryhmä Heikki Kainulainen, Harri Koskinen ja Vesa Hyryläinen kokosivat rengastajien kokemuksia yhteen ja Jorma Yrjölä kuvasi turvaohjeeseen liittyvän videomateriaalin. Tekstiä täydentävää video- ja kuvamateriaalia löydät Sääksisäätiön kotisivuilta ja säätiön Facebook-sivuilta.

Rengastajan oma kuntotausta

Huolehdi kunnostasi. Kiipeäminen korkeisiin ja oksaisiin puihin sekä jyrkännepesillä varsinkin nousu käsikahvoilla köyttä pitkin on raskasta, joten fyysisen kunnan on oltava vähintäänkin keskinertaisen hyvä.

Fyysisesti tai henkisesti väsyneenä pesälle kiipeämisestä tulee luopua, sillä onnettomuusriski kasvaa moninkertaiseksi.

Älä ole uhkarohkea – tunne omat rajasi.
Omat rajatkin muuttuvat mm. ikääntymisen myötä.

Kiipeilyyn suhtautuminen

Ylimielisyys on iso riski. ”Olen kiipeillyt jo satoihin tällaisiin puihin” -asenne on epäilemättä suurin vaaratekijä, mikä jossain vaiheessa johtaa jonkinasteiseen vaaratilanteeseen tai onnettomuuteen.

Pidä aina vähintään yksi turvaköysi kiinnitettynä, vaikka olisi houkutus säästää aikaa ja ohittaa jokin oksaryhmä ilman turvaköysien käyttöä.

Irrota turvaköysi vasta kun toinen turvaköysi on varmasti kiinnitetty.

Kiipeily eri vuodenaikoina ja erilaisissa sääolosuhteissa

Jokainen eri vuodenaika asettaa omat rajoituksensa puu- ja kalliotyöskentelyyn.

Päivän sää on keskeisessä asemassa, kun suunnitellaan kiipeämistä kaikkein haastavimpiin kohteisiin. Huomioi tuuli, sade, lumi ja pakkasen.

Huomioi oksien liukkaus. Tarkista paikallissää. Rankkasateiden jälkeen kuivuminen voi vaatia jopa kokonaisen vuorokauden. Pakkasan ja lumen lisäksi kelo-oksissa on usein märkänä todella liukasta vihreää leväkasvua, joka kestää kuivua useita tunteja sateen jälkeen. Vastaavasti kallioiden jäkälä- ja sammalpinnat ovat sateen jäljiltä pitkään petollisen liukkaita.

Erittäin keskeinen asia on tuuliolosuhteiden huomioiminen. Myrskysäässä ja navakalla tuulella ei puuhun pidä nousta lainkaan. Kovalla tuulella kiipeäjä muodostaa lisäpurjeen, jolloin riskinä on latvan katkeaminen.

Vältä kiipeämistä, jos oksat ovat liukkaita lumen tai sateen vuoksi!

Pesäpuun, pesä- jyrkänteen tai muun hankalan pesäpaikan asettamat turvallisuu- s- vaatimukset

Eri puulajit eroavat rakenteellisesti toisistaan, mikä on huomioitava. Esimerkiksi männyksen oksat katkeavat helposti pakkasella ja kuusen latvat ovat yllättävän ohuita ja taipuisia. Haavan tai koivun lehdetön latvus kertoo siitä, että pesäpuun oksisto on lahoamassa eikä pesälle kiipeäminen ole turvallista.

Kun pesä on puun latvassa, pesää kantavan rungon paksuus on monesti hiukan ranteen paksuutta suurempi. Pesään kurotettaessa joutuu turvaköysien avulla nojaamaan reilusti taaksepäin ja kuormittamaan runkoa. Pidä kaksi turvaköyttä kiinnitettynä rungon ympäri niin, että toinen on kiinnitetty reilusti alemmaksi. Jos rungon tai oksien kestävyys vähänkin arveluttaa, jätä linnut rengastamatta!

Erilaiset tornirakenteet (esimerkiksi kolmittaustornit) ovat usein niin iäkkäitä, että niiden lahoaminen saattaa olla erittäin pitkällä.

Pesäkelojen kunto on ennen kiipeämistä selvitettävä. Erityisesti kelon laho tyveys on huomionarvoinen vaaratekijä. Jyrkänteillä irtonaiset kivet voivat köyden liikkeestä yllättäen irrota pesähyllylle laskeuduttaessa tai noustaessa.

Harjoittele varusteiden käyttöä niin puuhun kiipeämisessä kuin sieltä laskeutumisessa. Kiipeilijän varusteisiin kuuluu myös terävä puukko.

Kiipeilijän turvavarusteet

Jos käytät tolppakenkiä (kaarikenkiä), tulee niiden vastata puun rungon kokoa. Niinpä tolppakenkiä tulisi olla ainakin kahta kokoa.

Arboristien käyttämät yksipiikkiset kaatokiipeilykengät käyvät kaiken kokoisiin puihin. Piikin pituuden ja terävyyden on oltava riittävät ja kulman oltava oikea.

Harjoittele
varusteiden
käyttöä!

Kiipeilyjalkineina monet käyttävät kumisaappaita. Myös vaelluskenkätyyppinen jalkine on hyvä.

Pöllönpöntöillä ja tuulihaukan pesälaatikoilla riittää yksinkertainen turvavyö, jossa mieluusti kaksi säädettävissä olevaa luotettavilla sulkurenkailla varustettua turvaköyttä. Korkeissa puissa tulee kuitenkin käyttää kiipeilyvaljaita ja ehdottomasti kahta turvaköyttä, jotka yltyvät reilusti rungon ympäri.

Pidä mukana ja saatavilla köysileikkuri tai veitsi. Väsyneenä turvaköyden varaan roikkumaan jääminen ei ole helppo tilanne. Yksin ollessa tilanne voi olla kohtalokas. Köyden katkaisemalla pääsee kuitenkin liukumaan alas suhteellisen turvallisesti.

Kovaa kulutusta kestävä maastovaatetus on tarpeen – lisäksi kiipeäminen pihkasiin puihin on sotkuista puuhaa. Ohuet kumipintaistat suojahanskat tarjoavat hyvän tarttumaotteen sekä oksiin että köyteen. Talvella tarvitaan riittävän lämpimät käsineet.

Ota puuhun mukaan riittävän pitkä (sääksenpesillä 60 m) erikoisvalmisteinen kiipeilyköysi ja apuvälineeksi esimerkiksi laskeutumiskahdeksikko, jolla pääset voimia säästäten laskeutumaan latvasta turvallisesti. Tämän menetelmän opetteluun kannattaa satsata ja tukeutua vähänkin vaikeammissa puissa.

Pidä mukana myös ohuempi riittävän pitkä naru ja kangaspussi, jota voit käyttää mm. pudonneiden tavaroiden nostamiseen takaisin pesälle tai poikasten rengastukseen ja mittauksiin maassa toisen rengastajan toimesta.

Lippalakki suojaa osin silmiä roskilta ja oksilta, mutta jyrkän teillä kiipeillessä on ehdottomasti syytä käyttää suojakypärää irtokivien varalta.

Pöllöjä rengastettaessa on normaalien kiipeilyvarusteiden lisäksi syytä käyttää pehmustettua suojakypärää ja kynsiä läpäisemätöntä vaateusta.

Kiipeily ja työskentely pöllön- ja tuulihaukanpöntöillä

Vaikka petolinnuille tarkoitetut pöntöt sijoitetaan useimmiten vaatimattomille korkeuksille, esimerkiksi 2–8 metriin, on niille kiivettäessä hyvä noudattaa asianmukaisia turvakäytäntöjä. Putoamis- ja horjahtamis-onnettomuudet sattuvat useimmiten juuri kiipeiltäessä matalilla korkeuksilla. Näin siitä syystä, että kiipeilijä suhtautuu muutaman metrin korkeudella työskenneltäessä turvakysymyksiin huolettomasti ja monesti jopa ylimielisesti, koska mitään haavereita ei ole aikaisempinakaan vuosina sattunut. Kiipeilyturvallisuudesta annettujen suositusten ja ohjeiden asianmukainen noudattaminen on kuitenkin ulotettava koskemaan kaikkea pönttöjen parissa tapahtuvaa työskentelyä, kuten rengastustyötä, pönttöjen ripustamista ja puhdistamista – ei siis pelkästään kiipeämistapahtumaa.

Tee turvaohjeiden noudattamisesta rutiini.

KIIPEILYTEKNIikka JA MUUT RISKITEKIJJÄT

VAARATILANNE

RISKIN PIENENTÄMINEN

1. Tikkailla kiipeäminen – alutikkaat

- Tikkaiden yläpään luistaminen pois rungolta
- Tikkaiden alapään uppoaminen maahan
- Työskentely pöntöllä ilman turvaköyttä saattaa johtaa putoamiseen

- Poraa kolme 6 mm:n reikää ylimmän askelman keskelle noin 10 cm välein ja laita niihin läpipultit, jätä päihin mutterivaran lisäksi noin 10 mm ylimääräistä: puree hyvin runkoon
- Tai väännä paksuhkosta alumiinilatasta puoli-kaaren muotoinen "ohjain", joka kiinnitetään tukevasti ylimmäiseen askelmaan ja tikkaiden pystypalkkeihin
- Kiinnitä alapäähän tikkaita selvästi leveämpi palkki, tassu; monissa tikkaissa kauppatavaraa
- Käytä kaveria tukemaan tikkaita
- Kiinnitä aina turvaköysi työskentelyn ajaksi; väännä ladon seinään 8 mm:n silmukkaruuvi, johon voit kiinnittää turvaköyden horjadhusta estämään

2. Tolppakengillä kiivettäessä

- Kiinnitysremmien katkeaminen
- Kengän kaaren tai piikkien katkeaminen
- Kengän lipsautuminen irti rungosta hallitsemattomasti

- Tarkista kauden alkaessa välineiden kunto
- Uusi kuluneet remmit ja huonot nitit
- Älä heitä kenkiä ylhäältä puusta kiviin (hiusmurtumat)
- Tarkista kaluston kunto määräajoin
- Turvavyön jatkuva käyttö kiivettäessä: aina toinen turvaköysi puun ympäri, esimerkiksi pönttöä ohitettaessa kiinnitä toinen köysi pöntön yläpuolelle ennen kuin irrotat pöntön alapuolisen köyden

3. Kiipeily ja työskentely oksien varassa (ns. vapaa kiipeäminen ilman apuvälineitä)

- Oksan katkeaminen jalan alta
- Jalan lipeäminen oksalta esimerkiksi poikasia kurottaessa

- Käytä aina turvavyötä ja pidä se riittävän tiukalla
- Aina vähintään toinen käsi kiinni oksassa
- Ota vyölenkkiin mukaan suojuksessa oleva oksasaha mm. kuusen kuivien ja petollisten alaoksien poistoon puuhun noustessa

4. Turvavyön asianmukainen käyttö

- Kiivetään kokonaan ilman turvavyötä; ylimielinen suhtautuminen: minä en putoa, "olen kokenut kiipeilijä" -asenne
- Alas tultaessa ei käytetä köyttä

- Käytä aina turvavyötä, lipsahdus saattaa tulla kokeneellekin kiipeilijälle
- Opettele käyttämään kiipeilyköyttä laskeutumiseen puun latvasta tai jyrkänteillä
- Tarkista vuosittain vyön kunto ja uusi tarvittaessa ainakin köysiosa, joka kuluu eniten

5. Suojavarusteiden käyttö kolopöttöjen pesillä

- Varsinkin Strix-lajit saattavat lyödä todella kovaa, isku saattaa johtaa jopa putoamiseen
- Pesinnän vaiheen kontrollointi kameratekniikkaa hyväksi käyttäen

- Käytetään huonolaatuisia suojaimia
- On vältettävä turhia kiipeämisiä pöntöille

- Pehmustetun kypärän ja hyvän visiirin käyttö
- Vahva nahkapusero ja hitsarinhanskat
- Turvavyön oikeaoppinen käyttö
- Ongenvan ja kompaktikameran vitkalaukaisimen käyttö kontrolloinnissa, nopea ja luotettava keino
- Avustaja varoittamassa pöttöjen liikkeistä

6. Pesäpohjan pölyn hengittäminen

- Pidetään kasvoja aivan liian lähellä pesäpohjaa ja pölyäviä poikasia
- Pölyn hengittäminen voi aiheuttaa yskänkohtauksen, myöhemmin keuhkosairauksia, mutta välillisesti myös otteen herpaantumisen ja jopa putoamisen

- Ainakin tuulihaukkalaatikoilla työskennellessä olisi hyvä käyttää hengityssuojainta
- Turvavyön käyttö
- Poikasten laskeminen maahan rengastuksen ajaksi

Jyrkännesillä kiipeillessä tulee käyttää erikoisvalmisteista kiipeilyköyttä, suojakypärää, valjaita, hansikkaita ja pitäviä jalkineita.

Rengastajan, joka aikoo erikoistua kalliojyrkänteillä pesiviin petolintuihin, on syytä hankkia kalliokiipeilyn perustiedot ja harjoitella taitoja kokeneen kalliokiipeilijän ohjauksessa ennen kuin aloittaa tositoimet.

Kalliojyrkänteillä pesivien petolintujen rengastus

Monet petolinnuistamme ja lisäksi mm. korppi pesivät kalliojyrkänteillä. Poikasten rengastuksessa on noudatettava erityistä varovaisuutta. Kuten puissa kiipeillessä yksin liikkuminen pesäkallioilla lisää onnettomuusriskiä ja vaikeuttaa pelastustoimia. Vähänkään arveluttavissa tapauksissa tulee tukeutua valjaisiin kiinnitettyyn kiipeilyköyteen horjahduksen estämiseksi.

Kallioiden sammal- ja jäkäläpinnat ovat varsinkin sateen jäljiltä liukkaita. Huuhkajan pesähyllyjen tarkistus hivuttautumalla kapeita hyllyrivejä pitkin pesäsyvennykselle irtokiviä välttellen ja risuihin tukeutuen on uhkarohkeata puuhaa – avolouhospesillä on vielä

erityinen sortumisvaara. Syytä muistaa myös se tosiasia, että vapaasti kiipeämällä jyrkänneselle nouseminen on lähes aina helpompaa kuin alastulo samaa reittiä eli varmistettava pääseekö jatkamaan ylös asti.

Tikapuut voivat olla avuksi joillakin jyrkännesillä ja jos nekään eivät auta on syytä odottaa, että lajista riippuen poikaset ovat joko omaehtoisesti liittäneet maahan ja sieltä löydettävissä tai sitten tavoittamattomissa.

Pääosa jyrkänteillä pesivien petolintujen pesistä sijaitsee kuitenkin siten, että niihin pääsee turvallisesti vain käyttäen apuna kalliokiipeilyn varusteita ja välineistöä.

Köysi kiertää valjaisiin kiinnitetyn laskeutumiskahdeksikon lävitse ja säädettävä pelastusköysi estää vaaratilanteessa putoamisen. Yleensä laskeutuminen tapahtuu puuhun sidotun yksinkertaisen köyden varassa, mutta samaa köyttä voidaan käyttää laskeutumisessa kaksinkertaisena kiertäen puun ympäri ja vetää lopulta alas maasta käsin.

Yhdessä vai yksin

Moni meistä liikkuu yksin tarkastaessaan petolintujen pesiä. Pesille kiipeäminen ilman avustajan läsnäoloa lisää onnettomuusriskiä ja ainakin vaativimmissa kohteissa pitäisi aina käyttää avustajaa. Toisen henkilön läsnäolo ja varoitushuudot helpottavat rengastajan työtä toimittaessa pöllöjen parissa ja hillitsee mm. huuhkajan hyökkäyshaluja. Alamies kirjurina vähentää sekin jo ylhäällä tehtävien töiden vahinkoriskejä ja lyhentää oleskeluaikaa pesällä. Alamiehellä pitäisi olla vähintäänkin puhelin käytettävissään ja mieluusti esim. varakengät ja varavyö.

Avustaja on pesälle nousevalle rengastajalle tärkeä turvallisuustekijä. Kuvassa avustajat nostavat materiaalia puun latvassa työskentelevälle tekopesän rakentajalle.

Avustaja mukaan
kiipeilytilanteisiin!

Harkitse olosuhteita

Sääksen, kotkan ja merikotkan vanhoissa pesäpuissa ja pesillä tapahtuu vuosien kuluessa näkyviä muutoksia, jotka ikävä kyllä ovat rengastajan kannalta epäedullisia:

- pesä saattaa kasvaa latvassa kohtuuttoman suureksi ohittaa
- myrsky on saattanut vaurioittaa latvaa
- keloutumisen (lahoamisen) eteneminen on saattanut edetä arvioitua nopeammin
- puu on saattanut kallistua pahoin (esim. soilla ojan reunalla kasvava pesäpuu)
- kiipeämishetkellä noussut navakka tuuli

Päätös siitä, että kiipeämisestä ja rengastamisesta on luovuttava näissä olosuhteissa ei suinkaan ole rengastajalta pelkuruutta, vaan osoittaa, että hän kykenee tekemään itsenäisesti vielä järkeviä päätöksiä. On muistettava, että oman henkensä tai vähintäänkin terveytensä säilyttämisen lisäksi tämä kiipeämättä jättämisspäätös saattaa säilyttää myös kolmen sääksen- tai kotkanpoikasen hengen. Sama riski tulee vastaan kun poikaset ovat liian vanhoja rengastettavaksi ja vaarassa hypätä maahan pesälle noustaessa. Kiipeämisestä on luovuttava vähänkin epävarmassa tilanteessa.

Korkealla työskennellessä on myös otettava huomioon, että poikasten emot voivat hyökätä rengastajan kimppuun. Sääksistä pieni osa puolustaa poikasiaan aggressiivisesti, joten niiden liikkeitä on syytä seurata. Alamiehen tehtävänä on myös varoittaa, jos lintu näyttää käyttäytyvän hyökkäävästi.

Linkkitorni esimerkkinä sääksenpesästä, jolle kiipeämiseen tarvitaan erikoisjärjestelyjä.

Jätä aina tieto

Jätä aina kotiisi (jollekin ystävällesi) tieto siitä, minne aiot mennä kiipeilemään ja kenen kanssa (pesäpaikat, reitti, aikataulu, puhelinnumero).

PUHELIMEN APUSOVELLUKSET:

Google+ sovelluksella voit jakaa haluamillesi henkilöille puhelimesi sijainnin. Kun pidät puhelimesi sijainnin päällä voi esim. lähiomainen seurata liikkumistasi maastossa, jos esim. puhelin ei vastaa.

112-sovelluksella voi hälyttää nopeasti apua ja samalla sijaintisi välittyä hälytyskeskukseen.

Vahinko ei tule kello kaulassa, se tulee aina yllättäen

Noudata huolellisuutta koko kiipeilytapahtuman ajan.

Yllättävän usein vahinko saattaa tapahtua alastulon yhteydessä. Pieni oksantynkä rungon vastakaisella puolen jää huomaamatta ja laskeutuminen reisimällä jättää rengastajan roikkumaan hengenvaarallisesti turvaköyden varaan – esimerkki tosi tilanteesta. Väline

saattaa pettää juuri ikävällä hetkellä (esimerkiksi remmin katkeaminen paalukengästä).

Puusta putoaa helposti työkaluja, oksia ja esineitä. Muista siis alamiehen turvallisuus! Alamiehen oltava aina riittävän etäällä rungosta.

Auringonvalo voi sokaista näkyvyyden.

Harjoittelu tekee mestarin

Opettele turvaköysien heitto- ja kiinnitystekniikat.

Esimerkiksi tekopesien rakentaminen kannattaa aloittaa matalista suopuista ja kallionyppylöiden räkämännystä. Näissä korkeuksissa on turvallisempaa omakohtaisesti harjoitella turvavöiden käyttöä, erilaisia köysitekniikoita ja ylipäänsä työskentelyä latvassa: jokainen rengastaja vielä latvaan kiipeää, mutta harva pystyy timpuroimaan sinne talon.

Vähin erin karttuva kiipeilykokemus tuo tullessaan varmuutta, mutta se ei saa johtaa huolimattomuuteen saati huolettomuuteen.

Liiallisten riskien ottaminen kolmen alumiinirenkaan takia ei ole järkevää.

Muista pitää turvaköysi kiinnitettynä myös tekopesiä rakentaessasi!

LYHYESTI TÄRKEIMMÄT

- Huolehdi kunnostasi. Ei väsyneenä maastoon.
- Tunne välineesi. Harjoittele!
- Huomioi tuuli, sade, lumi ja pakkanen.
Älä kiipeä huonoissa olosuhteissa.
- Pidä ainakin yksi turvaköysi aina kiinnitettynä!
- Älä lähde kiipeilyreissulle yksin!
Kerro muillekin, missä aiot liikkua.
- Vahinko ei tule kello kaulassa!

Turvallista kiipeilyä!